

Vraag nr. 80
van 5 januari 2000
van de heer BRUNO TOBBACK

Meer van Weerde – Vervuiling

Onlangs verklaarde de minister dat op elf plaatsen in Vlaanderen verontrustende hoeveelheden PCB's (polychloorbifenylen), pesticiden en zware metalen werden aangetroffen in rivier- en kanaalbodems. Het zou gaan om historische vervuiling, en niet om een accidentele vergiftiging.

Een van de merkwaardige aanwezigen op de lijst van vervuilde sites is het Meer van Weerde, dat een omsloten bekken met stilstaand water is.

Dit "meer" is ontstaan als zandwinningsput bij de aanleg van de E19-autosnelweg. Om van de voormalige zandwinning een viswater te maken, werden grote infrastructuurwerken uitgevoerd, waarbij de plas gedeeltelijk werd aangevuld met inerte afbraakmaterialen.

Naar verluidt ging het hier niet om "gewoon", afval, maar om gerecycleerde bouwmaterialen. Door de Milieu-inspectie werden daarbij geen vaststellingen gedaan van gevaarlijke of giftige stoffen, zoals onder meer blijkt uit het antwoord op een schriftelijke vraag van de heer Jaak Gabriels (Bulletin van Vragen en Antwoorden nr. 18 van 20 september 1996, blz. 1018-1019).

1. Op grond van welke concrete gegevens werd het Meer van Weerde opgenomen op deze lijst van vervuilde sites ?
2. In het contract met de uitvoerende aannemer zou destijds een clausule zijn opgenomen met strikte voorwaarden inzake de te gebruiken materialen. Klopt dit en zo ja, werd de naleving hiervan door de administratie gecontroleerd ?
3. Heeft de minister, in het licht van de meetgegevens, een initiatief genomen voor een nieuwe en grondige controle van de aangevoerde vulspecie op de aanwezigheid van giftige en gevaarlijke stoffen ?

Antwoord

Het Meer van Weerde is gegraven tussen 1968 en 1973 naar aanleiding van de aanleg van de autosnelweg Brussel-Antwerpen. Zo ontstond een landschappelijk niet ingepaste en ecologisch steriele

plas van 8 meter diep en met een oppervlakte van ongeveer 14 hectare.

De exploitatie van dergelijke zandwinningsgebieden gebeurde destijds zonder enige bekommernis om de nabestemming. Van het opmaken van een milieueffectrapport was toen nog geen sprake. Het wegenfonds droeg in 1977 deze put over aan het toenmalige Bestuur van Waters en Bossen. Tussen 1990 en 1996 werd het meer gedeeltelijk opgevuld met 250.000 kubieke meter inert afbraakmateriaal in de context van een natuurontwikkelingsproject, met de bedoeling een ondieper meer te creëren met een hoge variatie aan ondiepe waterzones (paaiplaatsen voor vis en foerageerplaatsen voor waadvogels).

De oorsprong van de verontreiniging is onduidelijk en zou kunnen terug te voeren zijn tot het ontstaan van de plas tussen 1968 en 1973 en/of tussen 1990 en 1996 naar aanleiding van de inrichtingswerken. Ook de nabijheid van de Zenne op 40 meter van de plas speelt hierbij een belangrijke rol. Dat de oorzaak zou liggen bij inrichtingswerken lijkt weinig waarschijnlijk om de redenen die in punt 2 staan beschreven.

Het is niet onwaarschijnlijk dat de vastgestelde vervuiling is ontstaan tijdens de baggerwerken toen deze plaats werd ontzand. Er werd toen immers in natte omstandigheden gewerkt om het zand gemakkelijker, in de vorm van slib, te kunnen verpompen. Hiervoor werd zeer overvloedig gebruikgemaakt van zeer erg (industriële) verontreinigd Zennewater. Bovendien zijn tijdens of na de ontzanding ook stortingen gedaan om oeverafkalfing tegen te gaan.

Er dient ook te worden vermeld dat daarna en zelfs nu nog het meer niet volledig beveiligd is tegen overstromingen en dus tegen de input van het nog steeds verontreinigde Zennewater. Dit was recentelijk nog het geval bij de overstromingen van september 1999. In hoeverre dit heeft kunnen bijdragen tot de vastgestelde verontreiniging is niet duidelijk ; immers, bij zulke omstandigheden is het Zennewater sterk verdund.

1. Een lijst van vervuilde sites werd opgesteld naar aanleiding van een recent en preliminair onderzoek van het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW) naar de verontreiniging van paling op 52 meetplaatsen (periode 1994 tot 1998), dat eind vorig jaar werd afgerond.

De palingen werden individueel geanalyseerd op een serie van 23 polychloorbiphenylen, biociden

des en zware metalen (alle toxische en bioaccumulerende stoffen) : polychloorbifenylen (PCB28/PCB 31, PCB 52, PCB 101, PCB 105, PCB 118, PCB 138, PCB 153, PCB 156, PCB 180) ; hexachloorcyclohexanen (α-HCH, γ-HCH (lindaan)) ; cyclodienen (drins)(dielddrin, aldrin, endrin) ; polychloorbenzenen HCB (hexachloorbenzeen)) ; chloroethanen (p,p'-DDD (TDE), p,p'-DDT, p,p'-DDE, transnonachloor (chlooraancomponent)) en de zware metalen lood, cadmium en kwik.

Details over dit onderzoek en in het bijzonder betreffende het Meer van Weerde zijn ter beschikking bij het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW). Hieronder volgt een korte samenvatting.

In een eerste onderzoek van Weerde werden de gemiddelde pollutieconcentraties verkregen door individuele analyse van 3 palingen. De stalen werden opgenomen op 18 september 1997 (**bijlage**). Voor 9 van de 23 gemeten pollutanten (PCB's 101, 105, 118, 138, 153, 156 en 180, endrin en DDE) was het Meer van Weerde veruit de meest gepollueerde site van onze 52 meetplaatsen. Voor verschillende pollutanten werden consumptienormen overschreden.

Ter vergelijking werden de pollutievrachten van palingen uit het Meer van Weerde (eerste staalname van 18.09.1997) vergeleken met de pollutievracht van palingen uit de 51 andere meetplaatsen in Vlaanderen en in grafiek gezet, en dit voor kwik, voor de som van de tien PCB's, voor endrin, dielddrin en voor de som van de DDT's. Ook hieruit blijkt dat in vergelijking met de andere waters de palingen van het Meer van Weerde uitzonderlijk veel PCB's bevatten, alsook veel endrin, dielddrin, DDT-derivaten en kwik.

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek werden op het Meer van Weerde nog tweemaal palingen bemonsterd (op 30.09.1998 en 03.05.1999, **bijlage**). Ook deze resultaten zijn momenteel beschikbaar. In het algemeen bevestigen de resultaten van de twee nieuwe stalen de eerder gemelde resultaten : voor verschillende pollutanten blijken de nieuwe waarden zelfs nog hoger te liggen dan bij de eerste meting (PCB's, kwik, lindaan, HCB, DDT's), met uitzondering van endrin waarvan de nieuwe meetwaarden significant lager liggen.

Het IBW stelt vast dat de relatieve hoeveelheden van de verschillende pollutanten in het meer van Weerde een pollutiebeeld geven vergelijk-

baar met dat van industrieel verontreinigde sites zoals bijvoorbeeld het Albertkanaal en de Darse. De intensiteit van deze pollutie zoals blijkt uit de metingen van de paling uit Weerde, blijkt echter vier tot vijf keer hoger te liggen dan in de vermelde kanalen.

Op basis van de gemeten concentraties van vooral PCB's, maar ook endrin, dielddrin, DDT-derivaten en kwik in paling van het Meer van Weerde, werd de consumptie van palingen hier ontraden.

2. Het klopt inderdaad dat bij de aanneming strikte voorwaarden werden opgelegd en dat de controle op de naleving werd uitgeoefend.

Inzake de te gebruiken materialen stelde de overeenkomst over de werken het volgende :

"Art. 1. De aannemer verkrijgt het recht om zuivere grond, natuursteen en /of afbraakmaterialen aan te voeren op het domein "Weerdse visvijver" te Weerde/Zemst.

Art.2.3. Het aan te voeren materiaal zal zuivere grond (klei, leem, zand) moeten zijn met uitsluiting van vloeibare of halfvloeibare stoffen (slib en baggerspecie). Er zal evenwel verplichtend gebruik moeten gemaakt worden van vaste materialen (ofwel natuursteen, ofwel afbraakmateriaal van baksteen en beton met uitsluiting van asfalt, hout, plastic en andere kunststoffen) voor de aanleg van het visplateau ter hoogte van de parking, de verbetering van de bevisbare oevers en de omtrek van het eiland. De vaste materialen mogen, maar moeten niet gebruikt worden voor de dijken en de voorlopige wegen in de vijver."

Inzake de controle stelde de overeenkomst het volgende :

"Art. 4. De aanvoer van grond, natuursteen en in het bijzonder van afbraakmateriaal moet derwijze gebeuren dat steeds een grondige controle mogelijk is : het droogstorten biedt hiertoe ruime mogelijkheden en in geval van het nat storten zal het aangevoerde materiaal op elk verzoek van de toezichhoudende personen op een aangeduide plaats gelost moeten worden om de inhoud te kunnen controleren.

Art. 5. 1. Op geen enkel ogenblik mag drijvend materiaal worden aangetroffen : indien toch materiaal bovendrijft zal dit nog dezelfde dag verwijderd moeten worden.

Art. 6. De aannemer zal enkel toegang hebben op werkdagen van 7.00 uur tot 18.00 uur. Het hekken op de toegang van het domein dient zorgvuldig gesloten te worden wanneer de aannemer geen werken uitvoert. De aannemer dient er op toe te zien dat buiten de voornoemde dagen en uren geen stortingen door vreemden gebeuren.

Art. 7. Toezicht op de werken zal worden uitgevoerd door de ambtenaren van het Bestuur voor Landinrichting, Dienst Groen, Waters en Bossen ; van de gemeente en desgevallend van de OVAM. De kostprijs voor het toezicht door de gemeente Zemst ten belope van 1.000 Bef per aangekondigde en effectieve werkdag is door de aannemer te betalen.

Art. 8. Voor elke vracht of groep van vrachten moet de vervoerder een attest van herkomst voorleggen.

Art. 9. Bij gebruik van afbraakmaterialen zal de vereiste exploitatievergunning door de aannemer aangevraagd worden bij de OVAM.

De aannemer zal zich verder schikken naar de bepalingen in de omzendbrief van 28 juli 1989 op de verwijdering van bouw- en sloopafval (BS 24.10.1989).

Art. 12. Als bijkomende garantie behoudt de opdrachtgever zich het recht voor de overeenkomst te verbreken zonder schadevergoeding wanneer de aannemer de in de overeenkomst gestipuleerde verplichtingen niet naleeft. Hierbij wordt in het bijzonder gedacht aan het aanvoeren van materialen die niet toegelaten zijn in de exploitatievergunning en van onder andere stoffen die schadelijk zijn voor het grondwater en het water van de visvijver."

De overeenkomst was gekoppeld aan de bouwvergunning. Deze werd afgeleverd op 20 maart 1990 en aangepast (gebruik van niet verontreinigd puin) op 14 november 1994. De afvalstoffenvergunning (klasse 3-stortplaats) die door de aannemer werd aangevraagd, werd geweigerd (22 juni 1989).

Volgende controle werd effectief uitgevoerd :

- dagelijkse controle door een personeelslid van de gemeente Zemst ;
- maandelijkse werfvergadering met de OVAM, Milieu-inspectie, de Bosdienst, de (toenmalige) Visserijdienst en de gemeente

Zemst. De verslagen kunnen de regelmatige aanwezigheid van alle vermelde diensten aantonen ;

- daarnaast was er geregeld een onaangekondigde controle door de ambtenaren van Bos en Groen en van de Milieu-inspectie ;
- de aannemer bezorgde aan Bos en Groen de lijst van afbraakwerven waarvan de gebruikte materialen afkomstig waren (met benaderend volume).

Tijdens deze controles werden enkele afwijkingen van de richtlijnen vastgesteld. De werken werden stilgelegd, de nodige stalen werden genomen en geanalyseerd.

Op twee ogenblikken werd een vervuilende stof aangetroffen. In één geval ging het om een historische vervuiling met olie (dit werd onderzocht door een erkend laboratorium, dat tot de slotsom kwam dat de vervuiling wellicht afkomstig is van de machines die werden gebruikt bij de uitbaggering van de vijver). In het andere geval ging het om een specie die vermengd was met afbraakmateriaal van een fabrieksvloer. Dit laatste materiaal werd afgevoerd naar een erkende stortplaats, de aannemer leverde hiervan het bewijs met stortbonnen. De resultaten van deze analyses liggen ter inzage op het kantoor van de houtvesterij.

Op geen enkel ogenblik tijdens de werken werd vissterfte waargenomen.

Bij de inspectie door de afdeling Milieu-inspectie werd op klacht van de Vereniging van Werkers van Slooppuin VZW (VVS) op 5 december 1996 een pro-justitia opgemaakt wegens het illegaal storten van afvalstoffen voor het aanleggen van een geluidsberm. Dit werd ook aan de OVAM gemeld. Later werd een aangepaste bouwvergunning afgeleverd en kon derhalve gebruik worden gemaakt van de toenmalige van toepassing zijnde richtlijnen inzake het gebruik van bouw- en sloopafval. Uit de vaststellingen, gedaan ter plekke op 1 juni 1997 door de afdeling Milieu-inspectie, bleek dat het gebruikte materiaal inderdaad aan genoemde richtlijn voldeed. Door de afdeling Milieu-inspectie werden inderdaad geen vaststellingen van gevaarlijke of giftige stoffen gedaan.

3. Na het bekend worden van een verhoogd gehalte aan gevaarlijke stoffen in paling die werd gevangen in de visvijver van Weerde, werd opdracht gegeven aan Lisec, als erkend labo, om

stalen van het vijverwater en van de vijverbodem te nemen en te analyseren.

In het sediment werd een aanrijking van polyaromatische koolwaterstoffen gevonden hoger dan de geldende achtergrondwaarden volgens het Vlaams Reglement op de Bodemsanering (Vlarebo). De saneringswaarden worden echter nergens overschreden. De oorsprong van de polyaromatische koolwaterstoffen is onduidelijk. Er werden geen PCB's, noch organochloorpesticiden teruggevonden. Een nieuwe en grondige analyse zal in de toekomst plaatsvinden.

Bijlage

Gemiddelde concentraties van polluenten in paling uit de zandwinningsput Weerde tijdens opeenvolgende staalnames. In de kolom "status" staat aangegeven of de gemeten waarden "niet afwijkend", "licht afwijkend", "afwijkend" of "sterk afwijkend" van de referentiewaarde zijn. Hoe meer afwijking, hoe hoger de vervuiling.

Polluent	Datum van staalname 18.09.1997 3 palingen			Datum van staalname 30.09.1998 8 palingen			Datum van staalname 03.05.1999 8 palingen		
	ng/g lichaams- gewicht	ng/g op vetbasis	Status	ng/g lichaams- gewicht	ng/g op vetbasis	Status	ng/g lichaams gewicht	ng/g op vetbasis	Status
Kwik	283	-	afwijkend	539	-	afwijkend	430	-	afwijkend
Lood	45	-	niet	49	-	niet	107	-	licht
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
Cadmium	8	-	licht	10	-	licht	8	-	licht
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB 28+31	34	326	sterk	74	355	sterk	53	207	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB 52	136	944	sterk	348	1652	sterk	276	1245	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB101	391	2248	sterk	832	3988	sterk	593	2762	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB 105	159	1252	sterk	240	1284	sterk	208	1036	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB 118	775	5641	sterk	786	4251	sterk	684	3373	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB 138	926	3865	sterk	2333	12422	sterk	1739	8663	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB 153	1955	16090	sterk	3201	17001	sterk	2335	11742	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB 156	73	671	sterk	114	617	sterk	116	567	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
PCB 180	542	4772	sterk	1222	6382	sterk	1043	5145	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
Som PCB	4993	39810	sterk	9150	47952	sterk	7048	34741	sterk
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
Alfa-HCH	2,13	8,57	licht	1.01	4,80	niet	1.18	5,11	niet
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
Gamma-HCH (lindaan)	17,11	109,60	niet	29,8	134,21	licht	24,0	104,10	niet
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
Dieldrin	76,60	422,70	afwijkend	63,3	258,85	afwijkend	86,0	323,14	sterk
									afwijkend
Aldrin	0,01	0,05	niet	4,21	16,68	sterk	0,06	0,21	niet
			afwijkend			afwijkend			afwijkend
Endrin	183,89	1253,87	sterk	2,49	11,98	licht	4,68	20,14	afwijkend
			afwijkend			afwijkend			
HCB	7,23	58,10	licht	16	72,81	afwijkend	20	98,43	afwijkend
			afwijkend						
P,p'-DDD	14,57	169,90	afwijkend	287,61	1424,98	sterk	306,13	1437,86	sterk
						afwijkend			afwijkend

P,p'-DDT	0,01	0,05	niet afwijkend	0,10	0,83	niet afwijkend	0,49	1,53	licht afwijkend
P,p'-DDE	310,51	2385,80	afwijkend	741,10	3824,76	sterk afwijkend	635,41	3140,60	sterk afwijkend
Som DDT's	325,08	2555,75	afwijkend	1015,29	5250,56	sterk afwijkend	942,04	4580	sterk afwijkend
Transnona- chloor	1,66	15,73	sterk afwijkend	0,00	0,00	niet afwijkend	0,40	1,74	licht afwijkend

ng = nanogram = 10^{-9} gram – red.